

PULEC

Časopis nejen pro příznivce obojživelníků a plazů.

ročník 1. číslo 2 ISSN 2336-8292

dostupný v pdf na www.herpeta.cz

Obsah:

„Co máme za hada na zahradě? Není to zmije?“	1
Proběhlé akce – exkurze	2
Představujeme projekty: Želva bahenní v ČR	4

Původ slova pulec byl nastíněn v úvodním článku prvního čísla, stejně tak důvody pro pojmenování časopisu. V druhém čísle se ohlédneme za některými proběhlými akcemi a poukážeme na každoroční letní téma – „Co máme za hada na zahradě? Není to zmije?“ Zmije obecná je letošním plazem roku. I z toho důvodu je zmije letos hodna vyšší pozornosti. Obojživelníkem roku 2015 je čolek horský. I přes léto se někteří dospělí jedinci můžou zdržet v tůních, ale většinou v nich v létě můžeme pozorovat larvy. Letos panuje suché počasí a některé tůně jsou vyschlé nebo téměř vyschlé, přesto i ve zbytcích vody se larvy můžou úspěšně vyvinout a přeměnit se v čolky.

„Co máme za hada na zahradě? Není to zmije?“

Martin Šandera

Mezi naše sousedy a spolubydliče v zahradách rodinných domů nebo chat patří i hadi. Zvláště v létě v době prázdnin a dovolených tráví lidé více času venku a všimnou si vyhřívajících se hadů. Nejčastěji se jedná o samice užovky hladké, které jsou vejcoživorodé a při vyhřívání vlastně inkubují vajíčka ve vlastním těle. Užovka hladká se vyskytuje na výslunných místech, kde žijí ještěrky, které loví. Ve vyšších polohách nebo v dosahu vlhčích lokalit se může vyskytnout i zmije obecná (ta je dokonce živorodá), plaz roku 2015. V rychlosti laik může zaměnit zmiji obecnou za užovku hladkou. Většinou se tyto druhy nepotkají na jednom místě, případně užovka hladká může menší zmiji pozřít. Pokud si nejste jisti, který druh hada máte na zahradě, tak nejlepším řešením je hada vyfotit a poslat mi obrázek k určení (m.sandera@seznam.cz). Hada nemusíte chytat, často stačí i obrázek pořízený ze vzdálenosti několika málo metrů. Každopádně pro užovku hladkou je typická tmavá skvrna na temeni hlavy, u většiny jedinců z ní vybíhají dva krátké rovnoběžné proužky směrem k ocasu. Užovka hladká nemá nikdy na těle klikatý pruh jako zmije.

Dotazy na určení přicházejí z různých koutů ČR, aktuálně např. z Beskyd (Kunčice pod Ondřejníkem) nebo z Dobříšska a Příbramska. Úryvky dvou dotazů jsou uvedeny níže.

Během léta je větší pravděpodobnost setkání hada při houbaření. Na okrajích lesů, mýtin a pasek zejména ve vyšších polohách můžete potkat plaza letošního roku, zmiji obecnou, nejspíše vyhřívající se samici. Ale většinou zmizí dříve, než si jí všimnete. Na obdobných místech můžete zastihnout ale i užovku obojkovou. U některých přehrad a větších řek v teplejších oblastech se vyskytuje užovka podplamatá, která chytá menší ryby a pro kterou je typický šachovnicový vzor skvrn na hřbetní straně. Nejvzácnější a zároveň s délkou až 1,5 m největší had v ČR, hnědavě zbarvená užovka stromová, se vyskytuje vzácně pouze v několika oblastech.

Kapitola sama pro sebe je skutečnost, že řada lidí považuje slepýše za hada a má z něho obavy. Slepýš je beznohý ještěr, pravdou je, že má protáhlé tělo a hada připomíná. Hadi však mají relativně krátký ocas, kdežto u slepýše přibližně polovina celkové délky připadá právě na ocas (za předpokladu, že jedinci část ocasu nebyla odlomena predátorem, člověkem nebo jinak). Závěrem už spíše jen pro zajímavost zmíníme, že kromě slepýše křehkého žije na východě ČR dosti podobný slepýš východní.

Zmije obecná má variabilní zbarvení. Většinou je patrný klikatý pruh na hřbetní straně, u některých jedinců je výraznější, u některých méně jako např. u této samice na lokalitě u Horní Blatné v Krušných horách.

Dotazy

Níže je uvedena ukázka dotazů na určení z poslední doby. Na všechny dotazy odpovídám, snažím se obratem. Někdy se jich však nahromadí vícero zrovna třeba, když jsem v terénu. Do několika dnů je však možné zvládnout odpovědět na všechny. Každopádně díky dotazům, zájmu veřejnosti a jejímu zapojení (www.biolib.cz) se podařilo získat řadu údajů o výskytu vzácných živočichů, mezi které hadi patří.

Dobrý den,

obracím se na vás s prosbou. Na zahradě jsme na stromě nízko nad zemí našli mládě dle našeho úsudku užovky hladké. Vzhledem k tomu, že máme malé děti, chceme se pouze ujistit, zda se nemýlíme. Hada přikládám na obrázku a předem moc děkuji.

Jinak jsem ji vyfotila 15. 7. 2015 v 16:12 uprostřed obce Voznice u Dobříše. Loni jsme měli na zahradě jinou, mnohem větší.

Hana Štulcová

Jedinec užovky hladké v obci Voznice (foto: Hana Štulcová). Dobře je vidět pro užovku hladkou typická skvrna na temeni, která většinou je propojena s dvěma rovnoběžnými proužky na krku.

Dobrý den,

prosím Vás o určení hadů na skalce rekreační chaty v katastru obce Nová Ves pod Pleší, okres Příbram. Letos vylezli několikrát za den (10. 7.) na skalce u chaty dva hadi, kteří měli odhadem asi 90 cm, silní asi jako palec. Jsou plaší, neútočí. Je to užovka hladká?

No, a aby toho nebylo málo, tak ten samý den vylezl na stejné skalce asi o 3 metry dál další had. Nejprve jsem viděl jen jeho prostřední část asi na prst silnou, tmavě hnědou bez ornamentů s šupinami velikosti asi 2 mm, a když zalézal, odhadl jsem jeho délku asi na 70 cm. Je také plachý, neútočí. Později na tom samém místě vylezl had znovu, ale podařilo se mi vyfotit jen jeho hlavu s krásnou kresbou. Co je tohle za hada? Soused viděl obě fotky a domnívá se, že by mohlo jít o samečka a samičky stejného druhu užovky. Jaký je Váš názor, prosím?

Děkuji za pomoc.

Petr Ježek

Dvě užovky hladké na skalce u chaty v Nové Vsi pod Pleší (foto Petr Ježek). U jedince, u kterého je vidět hlava je patrná typická skvrna na temeni, v tomto případě však není propojena s proužky na krku.

Více obrázků hadů si můžete prohlédnout ve fotogalerii na http://herpeta.rajce.idnes.cz/Hadi_na_zahrade_a_v_okoli/ nebo např. na BioLibu (ve fotogaleriích jednotlivých druhů).

Upoutávka na atlas: Vajíčka a larvy obojživelníků České republiky

Doporučujeme příručku vydanou letos nakladatelstvím Academia (www.academia.cz), která vám usnadní určování vajíček a larev obojživelníků. Několikaleté úsilí především prvního autora, Jaromíra Maštera, je záslužným počinem, který ocení všichni zájemci o obojživelníky.

Proběhlé akce

Martin Šandera

Program pro Základní školu Hazlov, 28. dubna

Během prvního poleť organizace HERPETA a Muzeum přírody Český ráj uspořádaly desítky besed a programů pro školy. Jako příklad uvádíme jedno dopolední pásmo (3 programy) v ZŠ Hazlov, protože se jednalo zatím o nejvzdálenější místo (blízko Františkových Lázní), kde jsme program pořádali.

Plazi – výstava velkoformátových fotografií, květen až červenec

Výstava se konala na hradě Seeberg v obci Ostroh. Hrad spravuje a vlastní Městské muzeum Františkovy Lázně. Na pořádání výstavy se podílely organizace HERPETA, Muzeum Přírody Český ráj, Polabském muzeum a Městské muzeum Františkovy Lázně. 29. dubna i jako pozvánka na výstavu proběhla přednáška Česká herpetofauna v ohrožení v Městském muzeu ve Františkových Lázních.

Dvě exkurze pro školy do PP Milíčovský les a rybníky

Program pro školy spojený s exkurzemi v oblasti pražského Milíčova se konal dvakrát v rámci projektu-grantu v oblasti životního prostředí pro Městskou část Praha 11 a to ve spolupráci s botanikem Petrem Petříkem. Po úvodní besedě o přírodních poměrech, rostlinstvu a ukázce hlasů žab následovala exkurze do Přírodní památky Milíčovský les a rybníky. Program byl vždy zakončen soutěží, aby si děti zopakovaly některé poznatky. 17 žáků 7. třídy ZŠ K Milíčovu absolvovalo program 28. května a 27 žáků 6. třídy ZŠ Ke Kateřinkám 3. června.

Petr Petřík seznamuje žáky 7. třídy ZŠ K Milíčovu s přírodními poměry Milíčova u retenční nádrže pod Milíčovským vrchem.

Petr Petřík představuje luční vegetaci v západní části chráněného území žákům 6. třídy ZŠ Ke Kateřinkám.

Exkurze na Korfu, 9. – 16. června

Tradiční exkurze na Korfu zejména za obojživelníky a plazy byla letos ve srovnání s předchozími exkurzemi kratší, pouze jeden týden. Přesto se podařilo pozorovat řadu druhů a navštívit i další lokality. Zjistili jsme, že nepůvodní populace ještěrky zední (*Podarcis muralis*) v Kerkyře, objevená v roce 2002, pravděpodobně vyhynula. Populace nepůvodního gekona zedního (*Tarentola mauritanica*) nebyla letos zdaleka tak početná jako loni.

Jan Šandera s užovkou čtyřpruhou u jeskyně Gardiki.

Vyhlášení soutěže Namaluj obojživelníka nebo plaza roku 2015, Prachov, 21. června

Výtvarné soutěže se letos zúčastnily stovky dětí i někteří dospělí. Hodnoceno bylo celkem 537 prací. Vyhlášení a předávání cen se uskutečnilo 21. června v Muzeu přírody Český ráj v Prachově. Nejdlejší cestu vážili účastníci z Kladna a z Mníšku pod Brdy, tradičně nechyběli Pražáci a samozřejmě také Jičíňáci.

Před vyhlášením výsledků si všichni přítomní vyzkoušeli, jak rozeznají žáby podle jejich „zpěvu“ a tahle poznávačka zaujala nejen děti, ale taky jejich rodiče.

Letos se maloval či kreslil čolek horský a zmije obecná a to nejen v základních a středních školách, ale také ve školách praktických a téma zaujalo i základní umělecké školy. Diplomy za umístění a čestná uznání a drobné ceny tedy byly předávány celkem v 10 kategoriích.

Po slavnostním vyhlášení následovala prohlídka výstavy soutěžních prací a volný vstup do muzea. Řada návštěvníků využila v muzejní zahradě i možnosti Přírodovědné soutěže.

30. KONFERENCE ČESKÉ HERPETOLOGICKÉ SPOLEČNOSTI A SETKÁNÍ HERPETA

30. konference České herpetologické společnosti a setkání HERPETA, 17. – 19. července

Muzeum přírody Český ráj (MPČR) v Prachově hostilo konferenci České herpetologické společnosti již před třinácti lety. Letos byla konference pořádána společně se setkáním organizace HERPETA.

Na akci přijelo celkem 14 účastníků. Jelikož plazem roku je zmije obecná, dostal se zmiřijí motiv i do loga společné akce.

Přednášky a diskuse se nejprve týkaly především tématu užití, výhody a nevýhody fóliových tůň a dále tématu výzkum a rizika chytridiomykózy. Exkurze probíhaly již od pátečního večera v zahradě MPČR večerním pozorováním čolků a dalších živočichů v tůňích. V sobotu odpoledne jsme navštívili mločí potok u Bradlecké Lhoty (tradiční exkurze prachovských setkání) a pozorovali desítky mločích larev, dva mloky nalezené pod kladami a tři subadultní skokany hnědé. Někteří zavítali ještě do Prachovských skal po stopách prohlídky před třinácti lety. Sobotní večer byl věnován různým diskusím, promítání a exkurzi do zahrady MPČR.

Nedělní dopoledne jsme kromě diskusí věnovali exkurzi k Lepařovým tůňím a tůňím v Prachovském sedle, abychom našli larvy čolků horských. Podařilo se to, i když vody v tůňích bylo minimum, jedna tůň v Prachovském sedle byla téměř vyschlá. Cestou jsme pozorovali ještě několik ještěrek živorodých a skokanů hnědých.

Příští prachovské setkání proběhne pro zájemce ještě letos v říjnu. Víkend 10. – 11. října bude věnován brigádě – údržbě a revitalizacím tůňí. V neděli 11. října odpoledne je na programu 16. Žabí běh.

Účastníci setkání v zahradě Muzea přírody Český ráj u tzv. Velkého jezírka, které si jako nové prohlíželi účastníci konference před třinácti lety.

Larva mloka skvrnitého v mločím potoce u Bradlecké Lhoty. Mločí potok a jeho okolí obývá prosperující populace. Každoročně jsou zde pozorovány vyšší desítky larev a za vhodného počasí i dospělí jedinci, kteří zřejmě nalézají úkryty mezi kořeny a kameny bezprostředně u samotného potoka. Širší okolí potoka představované smrkovým lesem totiž mnoho úkrytů nenabízí

Larva čolka horského, obojživelníka roku 2015, v zahradě Muzea přírody Český ráj v jezírku se skleněnou stěnou.

Exkurze za želvami do Národního parku Donau-auen, 22. července

María Schindler, vedoucí želvího projektu v Donau-auen, během krátké exkurze představila řadu poznatků a dlouholetých zkušeností, které mohou být přínosné i pro projekt Želva bahenní v ČR (viz níže). Byla tak dohodnuta spolupráce, která bude pokračovat i společným terénním výzkumem příští jaro v oblasti jižní Moravy.

Želvy bahenní v uměle zhotoveném jezírku v zahradě zámku v Orth an der Donau, ve kterém je infocentrum a sídlo správy Národního parku Donau-auen.

Želvy bahenní v Národním parku Donau-auen využívají pro inkubaci vajíček protipovodňovou hráz, především její jižní svah.

Želví snůšky jsou v Národním parku Donau-auen chráněny proti predátorům kovovou mřížkou s průměrem otvorů přibližně 3 cm. Ukotvení mřížky je prováděno pomocí řetězu po obvodu a hřebíků v zemi.

Představujeme projekty

Želva bahenní v ČR

Martin Šandera

Želva bahenní patří v ČR mezi nejohroženější druhy, postupně téměř vymizela. Příčinou bylo dlouhodobé rozsáhlé vysušování mokřadů a tůní, přeměna okolí zbylých tůní na pole nebo lesy a v neposlední řadě lov pro maso. Želva bahenní už od středověku sloužila jako postní jídlo a byla i dovážena z jižnějších zemí.

Letos druhým rokem organizace HERPETA koordinuje projekt „Želva bahenní v ČR“, který probíhá ve spolupráci s odborníky z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, některých univerzit, muzeí a zoologických zahrad. Cílem projektu je zachování posledních želv bahenních v přírodě a jejich návrat na místa, kde byly vyhubeny.

Vedle probíhajícího terénního průzkumu výskytu želv ve volné přírodě je plánován záchraný chov. Zoo Ohrada Hluboká nad Vltavou se stala garantem záchraného chovu a povede evidenci chovných jedinců. Bylo tak písemně dohodnuto na druhém výročním setkání pracovní skupiny pro želvu bahenní 10. března v Zoo Hluboká.

Kalendář – pozvánka na akce:

září až říjen Plazí – výstava velkoformátových fotografií doplněná ukázkou živých zástupců, Muzeum Říčany

19. 9. 2015 Pístovské mokřady - offroad akce na pomoc přírodě, bagrování pro veřejnost, hry a soutěže pro děti
místo konání: Pístov u Jihlavy
www.mokradly.wbs.cz

30. 9. 2015 Příroda Milíčova, botanická a zoologická exkurze pro veřejnost, sraz v 17 hodin před ZŠ K Milíčovu, Praha 11

Více akcí v kalendáři na www.mpccr.cz nebo na www.herpeta.cz

Předplatné

Předplatte si tištěné verze časopisu Pulec (čtvrtletník) a časopisu HERPETA (odborný časopis, 1x ročně) za 200 Kč/rok. Automaticky se stanete přidruženými členy organizace HERPETA a budete dostávat pozvánky na exkurze a další akce HERPETY a spolupracujících organizací.

Grafika a tisk předplacených a ukázkových výtisků: Tiskárna F-print, Krchleby
Foto: Martin Šandera není-li uvedeno jinak
Fotogalerie obrázků z akcí: <http://herpeta.rajce.idnes.cz/>

Vydavatel: HERPETA – Česká asociace pro ochranu a výzkum obojživelníků a plazů, Šípková 1866/12, 142 00 Praha 4 Krč, ve spolupráci s Muzeem přírody Český ráj

www.herpeta.cz

